

مجموعه پژوهش‌های ادبی

روان‌شاد

دکتر حسین امینی

به کوشش

دکتر جواد رسولی

با همت و نظارت

بانو آمنه قاضلی (فاضل) همسر دکتر حسین امینی

انتشارات

آهنگ قلم

بهار ۱۳۹۴

مجموعه پژوهش‌های ادبی
روانشاد
دکتر حسین امینی

دکتر جواد رسولی
بانو آمنه فاضلی (فاضل) همسر دکتر حسین امینی

طرح جلد
ویراستار
تایپ و صفحه‌آرایی
لیتوگرافی
چاپ
صحافی
نوبت چاپ
شمارگان
شابک
قیمت

پوپک جهانی مقدم
امیر حسین خوشحال
حسین کوکبی
گویا اسکندر
میتاق
پارسیان
اول / ۱۳۹۲ / بهار
۵۰۰ / وزیری
۹۷۸-۶۰۰-۲۲۵-۱۰۷-۷
۵۰۰۰۰ تومان

آهنگ قلم

مشهد/ کدپستی ۹۱۳۵۹۶۳۷۱۹
۰۵۱۱۷۶۴۶۳۰۹-۰۹۱۵۴۲۹۱۹۰۶

info@ahangheghalam.ir
www.ahangheghalam.ir

به استناد قوانین جهانی و ملی مالکیت فکری
تمامی حقوق این اثر محفوظ است.

ناشر
نشانی ناشر
تلفن
پست الکترونیکی
سایت

سرشناسه	امینی، حسین، ۱۳۱۰ - ۱۳۷۷.
عنوان و نام پدیدآور	پژوهش‌های ادبی روان‌شاد دکتر حسین امینی. به کوشش دکتر جواد رسولی و با نظارت آمنه فاضلی (فاضل).
مشخصات نشر	مشهد: آهنگ قلم، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	۹۷۱ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۲۲۵-۱۰۷-۷
یادداشت	بالای عنوان: دیوان اشعار.
موضوع	ادبیات فارسی - پژوهش‌ها
شناسه افزوده	رسولی، جواد، ۱۳۴۳.
شناسه افزوده	فاضلی، آمنه.
رده بندی کنگره	۱۳۹۴ م/ ۸۵۶ PIR
رده بندی دیویی	۶۸/۱۴۸
شماره کتابشناسی ملی	۹۵۶۳۲۴۷

فهرست اجمالی

۱۳	تعریف عرفان و تصوّف.....
۸۳	تحقیقی در حدیقه سنایی.....
۱۵۳	تفسیر قصیده سنایی.....
۱۹۳	نقدی تفسیری بر داستان «دقوتی».....
۲۲۹	«حذف» در گلستان و ارزش بلاغی آن.....
۳۲۱	تحقیقی در اصالت کلمات مربوط به پنجاه غزل حافظ.....
۴۸۷	حزین لاهیجی.....
۵۶۳	فن داستان نویسی در کلیله و دمنه.....
۵۹۵	فن داستانسرایی در قطعات انوری، سعدی، ایرج.....
۶۲۷	هنر بیان ایرج میرزا.....
۷۱۱	نقد و ارزیابی کتاب غزالی.....
۷۳۵	فرهنگ های موضوعی.....

پیش‌گفتار

پژوهش‌های گردآمده در اثر حاضر، حاصل پاسی از عمر ارزنده روان‌شاد دکتر حسین امینی است. این تتبعات که عمدتاً در دوره تحصیلات دکتری و به توصیه استاد عالی‌قدر، دکتر غلام‌حسین یوسفی صورت گرفته، با گوناگونی خود، از جهتی نشان‌دهنده گستره مواد درسی دوره دکتری در دهه پنجاه و از سوی دیگر نمایانگر تسلط و توانایی دکتر حسین امینی به مباحث متنوع عرصه زبان و ادبیات فارسی است.

توانایی علمی، ادبی و ذوق سلیم دکتر حسین امینی در این پژوهش‌ها، موجب آن شده که تحسین و تأیید مرحوم دکتر یوسفی و دیگر استادان آن روز دانشکده ادبیات فارسی فردوسی (مشهد) را به دنبال داشته باشد.

آشنایی به ظرایف ادبی و توانایی و استادی در سرایش غزل و قصیده و تلاش صمیمانه و مؤثر ایشان در این تتبعات، به آشکار شدن نکاتی منجر شده که بعضاً همچون نتایج و یافته‌های علمی کتاب «تطور قصیده از آغاز تا امروز»^۱ با نام ایشان ملازم و قرین خواهد ماند.

فهرست آثار چاپ شده روان‌شاد دکتر حسین امینی که تماماً پس از درگذشت ایشان (۱۳۷۷/۱۰/۲۷) و به همت و سرمایه همسر وفادارشان، بانو آمنه فاضلی (فاضل) منتشر شده، جهت

آگاهی و بهره‌مندی خوانندگان ارجمند، بیان می‌شود:

- یک نشان از عشق (دیوان غزلیات دکتر حسین امینی)، جلیل (مشهد ۱۳۷۸)

- سبک و افکار حافظ، جلیل (مشهد ۱۳۷۹؛ چ ۲: ۱۳۸۰)

۱- نام اثر دیگری از روان‌شاد دکتر حسین امینی است که انتشارات دانشگاه پیام نور در سال ۱۳۸۷ منتشر و چاپ دوم آن نیز با تلافی نشر آهنگ قلم، آماده نشر شده است.

- اولین نگاه، آخرین وداع (خاطرات همسر دکتر حسین امینی و چند شعر منتشر نشده از ایشان)، آهنگ قلم (مشهد ۱۳۸۳)
- فلسفه پوچی، کنکاشدانش (مشهد ۱۳۸۶)
- نشان عشق (دیوان اشعار: غزلیات، قصاید و ...)، آهنگ قلم (مشهد ۱۳۸۵؛ چ ۲: ۱۳۹۱)
- تطور قصیده از آغاز تا امروز، دانشگاه پیام نور (تهران ۱۳۸۷):
- بجاست از بردباری و پایداری و همت بانو آمنه فاضلی، همسر آن استاد رحیل، به جهت احیا و انتشار این پژوهش‌ها تقدیر کنیم.
- در ادامه برای تلذذ بصری خوانندگان ارجمند، ضمن نقل تصویری از دست‌نوشته استاد دکتر غلام حسین یوسفی بر یکی از مقالات این مجموعه، تصاویر یازده خط‌های روان شاد دکتر حسین امینی خواهد آمد.

جواد رسولی
دکترای زبان و ادبیات فارسی
مؤسس انتشارات آهنگ قلم
مشهد ۱۳۹۳

یادداشت دکتر غلام حسین یوسفی

از زحمات و پیگیری‌های شما در این زمینه
عمودار استکار و خدمت‌رسانی به مردم
غفور و رحیم بدان توفیق شد.
مهر و محبت شما را سپاسگزارم.
۱۳۵۸/۵/۳۰

مقدمه

یکی از بهترین طرق یادگیری و درک بهتر شناخت هر علم و تسلط بر هر موضوع، دقت نظر در تمام جواب و اطراف آن است. بر این اساس از سر هر یک از اینها، تنها دانش لغات، ترکیبات و اصطلاحات که بخوبی معنی گویند استفاده می‌گردد. اما کافی نیست. بزرگترین علقه که دانش آموزان از اشعار، خردی، حافظ، مولوی و دیگر بزرگان سخن تقویت می‌کنند، یاد دارند، نادانستی در بسیار اولیه است که حفظ یک نفع سطحی است. و از طرف دیگر، در دست کردن، سبک‌نیز، تجزیه و تحلیل نفع شعر یعنی دانی اظهار داشته و یا اگر در این زمینه، کم و بیش مطالب هم پیدا کنند، از خود حوصله و شکیار را عمل به حفظ به شایسته می‌دارند.

اکنون به بررسی سبب از اشعار دانشمند، جناب آقای دکتر یوسفی که احتیاج را می‌داند و در یک محضر سخن را داشته‌ام، به سبب اینکه به ما از رحمت و کوشش در راه یادگیری که شعر، نکته و کم و حوصله است، نه تنها از یک روز و روز در این امر، سرگشت و تبعیض در راه بسیار است، از همه درگاه نفع شعر را به فراموشی می‌گذرانیم؛ بسیار گوارم.

اسمیه دارم این رساله: «پیرایان ابرج میرا» که از طرف دبیران شکل درم، اشعار و از طرف دیگر، نسبت به چگونه محرمات و معاد آنها تحقیق می‌کنم و همچنین از تکیه اشعار، شاعران بر این اساس و عناصر مختلف در این سخن نفاصه بحث شده است، مورد پسند و استه دانشمند واقع شود.

منظور از یک غزل عاشقانه دو جملات مناسب و یا اصطلاحات معمولی و متداول نیست بلکه معهود تمام مطالبی است که در غزل ششم مجزود و گرنه غزلیات خردانی هستند که بر از کلمات عاشقانه اند ولی پس از خواندن آن بیانه که چیزی بخوانده ایم.

اینکه گفته شد چیزهای یا هر اصلی که شعر غنائی عشق است. این عشق ممکن است جسمانی یا روحانی باشد. تأثیر شعر غنائی روشن است ولی بیان تفریقات یک عشق جسمانی و دیگری سرانجام آن دارد و اینگونه مضامین و قیاس بدست سعدی می افتد آنگاه رنگ دیگری پیدا میکند. مگر در غزل معروف سعدی با این مطلع :

امشب که بخت میخواند این فردوس عشاق پس نکرده هنوز از کنی رد و بس
هان مسائل جنسی از قبیل : ... زلفت نامدار، لبی تیرمزی و تنگی چشم خردوس دیده نمیشود ولی دقتی این همه عاشقانه با معنی این بیت ترکیب میشود :

امشب که چشم منته بجز است زندهار ... پیدا را بس تا زود عمر بر منوس
غزل تمام معنی رنگ غزل عاشقانه میگردد و چون در دستگاه مناسی منقذ^(۱) « آواز است یا چهارگاه » خوانده شود تأثیرش بسیار بیشتر خواهد بود.

بعضی از غزلیات، ترکیبی از عشق جسمانی و روحانی است. درک این دو حالت، در خواننده حالی دیگر ایجاد میکند که فرصت نیاید. ارزش بیشتر غزلیات، حافظ در ترکیب این دو راجع عشق است - که متأسفانه کمتر از این دیده غزلیات حافظ نگاشته کرده اند و مطالبی که درین بحث آورده ام که در ایست منزل از جنبه غنائی عوض کرده است

۳ - تاریخ ادبیات

در سطر ۲ بعضی از منابع متوجه می‌شوم که تاریخ ادبیات مربوط به سطر ۲ محقر

زندگی در احوال نه‌سینه کتاب یا شعری آمده است . جمیع آدوی همین مطالب

متراکم از بسیاری جهات معنی‌دافع شود . بجز برای یک اردو پانی که این کتاب

غزالی را می‌خواند بسیار سودمند است .

بر چند که چند نمونه از این سطر ۲ حال در زندگی دانشمندان را درآورد

و مناسبی که ذکر کردم نشان داده‌ام . انگیزه نمونه‌ای دیگر می‌دارم :

۱ - وقتی که سطر ۲ حال عطار می‌دارد . در بر روی چنین نوشته است :

*Ce grand mystique mourut de mort violente
lors des troubles qui suivirent l'invasion des
Mongols, à l'âge de plus de cent ans, en 628.*

در همین مقدمه در این روایت که عطار را در بزرگ سطر ۲ در حد فصول ذکر کرده

ضمناً تاریخ این واقعه را هم نشان داده است .

۲ - تمسک به کتاب (سینه‌نامه) عطار را که در سطر ۲ اسبیل حقی قهرمانه نام می‌برد . بنابر بعضی از

مقدمه

داستان‌هایی که بیشتر از زبان حیوانات است به اصطلاح اردو با بیان قابل فهم
 می‌شود. سرمنوعات این فصل به نقل است. نگاه قصوری و خیالی است و زمانی هم جنبه
 رسیخته را دارد ولی نکته مهم اینست که مفاهیم قابل برداشت و بیکی نیستی اخلاقی ختم می‌شود.

*fablé: petit recit, les plus ordinairement en vers
 d'où l'on tire une morale: fables de la Fontaine;
 recit mythologique: les fables de l'antiquité
 païenne* « recit faux, imaginaire: cette nouvelle
 est une fable. » *sujet de la risée publique: être
 la fable de quartier. (Larousse Classique)*

*fablé: sujet de machines récits. Vous allons servir
 de fable et de risée à tout le monde. Mal.
 Recit imaginaire, c'est à dire d'imagination
 Récits mythologiques relatifs au polythéisme.
 les lieux de la fable. en ce sens il s'écrit
 avec majuscule. tout recit ayant un caractère
 mythologique quelconque. les fables sont fixi.*

ب - چگونگی آغاز داستانها

از ری قطعات داستانی خود را طوری شروع میکند که از مکان، زمان، شخصیت
بطریق مبهم سخن میراند. مثلاً:

آن شنبه‌ای که روزی زیر کتی با ابلهی ...

تشیه ای که زیر خیارکی که دوشی ...

در چهره‌های یکی دیوانه بود ...

ردی سید و سید در غم خویش ردی دیگرش بدید چنان

دی محتسبی سر راه دیدم ...

صفتی ای رانقش میکرد نقاشان چینی سبوسین منی گزین برتر حدیثی نسوی

ادستای منی ای را کرد بیکون آید ادستای منی ای را کرد نفس مانوی.

دوستی مهران خواهم ای بودم ...

دوستی در سمرقانی دانست ...

گاهی نیز اگر با (ی کرده) بیان نمیکند. بار هم طوری است که فرد نامشخص

است. مثلاً: بر خوان خواهم (؟) بودم کیال (؟) در رعید (؟) ...

حال اگر بنده‌ایم که چرا داستانها را چنین شروع کرده مرقه چند علت داشتیم

اولاً یکی از علتهای آن که می‌شود حدت کرد که با اصل داستان تطبیق دارد نباید.

دوّم نکردن مشخصات مکان، زمان، اشخاص ... است زیرا اغلبی ملان روز را

نام مشخص نه تنها به اصل مطلب - که غالباً نتیجه‌ای اخلاقی بر آن ترتیب است - آسیب میرساند

ردیف	شماره
۱	قرآن مجید
۲	آخذ قصص و تمثیلات شری
۳	المشبه فی الرجال
۴	الانساب
۵	فرهنگ اصطلاحات منصفه
۶	فرهنگ اشعار حافظ
۷	فرهنگ معین ، جلد یکم ، اعلام
۸	مولوی نامه
۹	تفسیر ولقد و تحلیل شری - جفری -
۱۰	نثر شری - شری -
۱۱	یادنامه مولوی
۱۲	تحلیل هفت پیکر نظامی
۱۳	تجذبات
۱۴	کشف المحجوب - جفری -
۱۵	چهره اسرار - مولانا حسین بنوداری -